

EUROOPAN
TILINTARKASTUS
TUOMIOISTUIN

Kertomus ITERistä ja fuusioenergian kehittämisestä vastaavan eurooppalaisen yhteisyrityksen tilinpäätöksestä varainhoitovuodelta 2017

sekä yhteisyrityksen vastaus

SISÄLLYS

	Kohta
Johdanto	1–6
F4E-yhteisyrityksen perustaminen	1–2
Hallinto ja ohjaus	3–4
Tavoitteet	5
Resurssit	6
Lausunto	7–29
Lausunto tilien luotettavuudesta	8
Lausunto tilien perustana olevien tulojen laillisuudesta ja asianmukaisuudesta	9
Lausunto tilien perustana olevien maksujen laillisuudesta ja asianmukaisuudesta	10
Tiettyjä seikkoja painottava kappale	11–20
Toimivan johdon ja hallintoelinten velvollisuudet	21–23
Tarkastajan velvollisuudet tilien ja niiden perustana olevien toimien tarkastamisen yhteydessä	24–29
Talousarvio- ja varainhallinto	30–31
Varainhoitovuoden 2017 talousarvion toteuttaminen	30–31
Sisäiset kontrollit	32–35
Liite – Aiempina vuosina esitettyjen huomautusten seuranta	
Yhteisyrityksen vastaus	

JOHDANTO

F4E-yhteisyrityksen perustaminen

1. ITERin¹ ja fuusioenergian kehittämistä vastaava eurooppalainen yhteisyritys ('yhteisyritys') perustettiin 35 vuodeksi maaliskuussa 2007². Fuusiotoiminnot päätettiin kehittää pääosin Ranskan Cadarachessa, mutta yhteisyrityksen toimipaikka on Barcelonassa.
2. Yhteisyrityksen perustajaosakkaita ovat Euroopan atomienergiayhteisö (Euratom), jota edustaa Euroopan komissio, Euratomin jäsenvaltiot sekä Sveitsi (jolla on yhteistyösopimus Euratomin kanssa).

Hallinto ja ohjaus

3. Yhteisyrityksen hallintorakenteeseen kuuluvat hallintoneuvosto, pääjohtaja ja muut elimet. Hallintoneuvosto vastaa yhteisyrityksen valvonnasta sen pyrkiessä tavoitteisiinsa. Pääjohtaja vastaa yhteisyrityksen päivittäisestä hallinnosta.
4. Lisäksi yhteisyrityksen hallintoon osallistuu muita elimiä: puheenjohtajisto, tekninen asiantuntijaryhmä, hankintoja ja sopimuksia käsittelevä komitea, hallinto- ja johtokomitea, tarkastuskomitea ja sisäinen arviointipaneeli.

¹ *International Thermonuclear Experimental Reactor* (kansainvälinen lämpöydinkooreaktori).

² Neuvoston päätös 2007/198/Euratom, tehty 27 päivänä maaliskuuta 2007, eurooppalaisen yhteisyrityksen perustamisesta ITERiä ja fuusioenergian kehittämistä varten sekä etujen myöntämisestä perustettavalle yhteisyritykselle (EUVL L 90, 30.3.2007, s. 58). Päätöstä on muutettu 13 päivänä joulukuuta 2013 tehdyllä neuvoston päätöksellä 2013/791/Euratom (EUVL L 349, 21.12.2013, s. 100) ja 10 päivänä helmikuuta 2015 tehdyllä neuvoston päätöksellä (Euratom) 2015/224 (EUVL L 37, 13.2.2015, s. 8).

Tavoitteet

5. Yhteisyritykseen tavoitteet ovat³:
- a) vastata Euroopan atomienergiayhteisön (Euratom) osuudesta fuusioenergia-alan kansainvälisessä ITER-organisaatiossa
 - b) vastata Euratomin osuudesta Japanin kanssa toteutettavissa fuusioenergian nopeaan toteuttamiseen tähtäävissä laajemman lähestymistavan toimissa
 - c) valmistella ja koordinoida toimintaohjelmaa, jolla valmistellaan koefuusioreaktorin ja muiden asiaan liittyvien laitteistojen, kuten kansainvälisen fuusiomateriaalien säteilytyslaitoksen rakentamista.

Resurssit

6. Vuonna 2017 yhteisyrityksen lopullinen talousarvio oli 865 miljoonaa euroa (2016: 720 miljoonaa euroa) maksumäärärahoja ja 589 miljoonaa euroa maksusitoumusmäärärahoja (2016: 459 miljoonaa euroa)⁴. Yhteisyrityksen henkilöstön määrä oli 31. joulukuuta 2017 yhteensä 447 (2016: 415).

LAUSUNTO

7. Tilintarkastustuomioistuin on tarkastanut
- a) yhteisyrityksen tilinpäätöksen, joka sisältää tilinpäätöslaskelmat⁵ ja kertomukset talousarvion toteuttamisesta⁶ 31. joulukuuta 2017 päättyneeltä varainhoitovuodelta, ja

³ Yhteisyrityksestä ja sen toiminnasta on saatavissa lisätietoa yhteisyrityksen verkkosivustolla osoitteessa: <http://www.fusionforenergy.europa.eu>.

⁴ Kolmas talousarviomuutos, jonka hallintoneuvosto hyväksyi joulukuussa 2017.

⁵ Tilinpäätöslaskelmat sisältävät taseen, tuloslaskelman, rahavirtalaskelman, nettovarallisuuden muutoksia koskevan laskelman sekä yhteenvedon keskeisistä tilinpäätöksen laatimisperiaatteista ja muut liitetiedot.

⁶ Kertomukset talousarvion toteuttamisesta käsittävät kertomukset, joissa on aggregoitu kaikki talousarviotapahtumat, ja talousarvion liitetiedot.

- b) tilien perustana olevien toimien laillisuuden ja asianmukaisuuden Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 287 artiklan mukaisesti.

Lausunto tilien luotettavuudesta

8. Tilintarkastustuomioistuin katsoo, että yhteisyrityksen tilinpäätös 31. joulukuuta 2017 päättyneeltä varainhoitovuodelta antaa kaikilta olennaisilta osiltaan oikeat ja riittävät tiedot yhteisyrityksen taloudellisesta asemasta 31. päivältä joulukuuta 2017 sekä toimien tuloksista, rahavirroista ja nettovarallisuuden muutoksista mainittuna päivänä päättyneeltä varainhoitovuodelta yhteisyrityksen varainhoitoasetuksen ja komission tilinpitäjän vahvistamien kirjanpitosääntöjen mukaisesti. Kirjanpitosäännöt perustuvat kansainvälisesti hyväksytyihin julkisen sektorin tilinpäätösstandardeihin.

Lausunto tilien perustana olevien tulojen laillisuudesta ja asianmukaisuudesta

9. Tilintarkastustuomioistuin katsoo, että 31. päivänä joulukuuta 2017 päättyneen varainhoitovuoden tilien perustana olevat tulot ovat kaikilta olennaisilta osiltaan lailliset ja asianmukaiset.

Lausunto tilien perustana olevien maksujen laillisuudesta ja asianmukaisuudesta

10. Tilintarkastustuomioistuin katsoo, että 31. päivänä joulukuuta 2017 päättyneen varainhoitovuoden tilien perustana olevat maksut ovat kaikilta olennaisilta osiltaan lailliset ja asianmukaiset.

Tiettyjä seikkoja painottava kappale

11. Asettamatta kyseenalaiseksi edellä esitettyä kantaa, tilintarkastustuomioistuin kiinnittää huomiota seuraavaan: EU:n neuvoston 7. heinäkuuta 2010 hyväksymissä päätelmissä⁷ vahvistettiin, että yhteisyrityksen rahoitusosuus on 6,6 miljardia euroa (vuoden 2008 arvon mukaan) ITER-hankkeen rakennusvaiheessa, jonka valmistumisajankohdaksi suunniteltiin alustavasti vuotta 2020.

⁷ ITER-hankkeen tilannetta koskevat neuvoston päätelmät, 7. heinäkuuta 2010 (asiakirja 11 902/10).

Määrä ei sisällä komission vuonna 2010 ehdottamaa 663 miljoonan euron määrää, joka oli tarkoitettu kattamaan mahdolliset ennakoimattomat menot⁸.

12. ITER-organisaation neuvosto⁹ hyväksyi marraskuussa 2016 uuden ITER-hankkeen perusuran (laajuus, aikataulu ja kustannukset). Kaikki ITER-osakkaat¹⁰ hyväksyivät yleisen hankeaikataulun¹¹ ja hankkeen kokonaiskustannukset hyväksyttiin esiteltäväksi (ad referendum). Tämä tarkoittaa, että kunkin osakkaan on haettava hyväksyntä hankekustannuksille oman hallintonsa talousarviomenettelyn kautta.

13. ITER-organisaation neuvoston vahvistamassa uudessa aikataulussa määritetään neljävaiheinen lähestymistapa, jossa asetetaan joulukuuhun 2025 määräaika hankkeen rakentamisvaiheen ensimmäisen strategisen välitavoitteen ("ensimmäinen plasma") saavuttamiselle ja joulukuuhun 2035 määräaika koko rakennusvaiheen arvioidulle päätökseen saamiselle. Tämä merkitsee 15 vuoden viivästystä alkuperäiseen perusuraan nähden. Uuden vaiheittaisen lähestymistavan tavoitteena on saada hankkeen täytäntöönpano paremmin vastaamaan kansainvälisen ITER-järjestön osakkaiden painopisteitä ja rajoitteita.

14. Uuden ITER-hankkeen perusuran hyväksymisen jälkeen yhteisyritys asetti uuden aikataulun ja suoritti uudelleenlaskennan, jonka avulla määritettiin yhteisyrityksen hankkeen rakennusvaiheeseen osoittaman osuuden lopullisia kustannuksia koskeva arvio.

15. Yhteisyrityksen hallintoneuvostolle joulukuussa 2016 esitettyjen tulosten mukaan on oletettavissa, että rahoitustarve vuoden 2020 jälkeiseen rakennusvaiheeseen on 5,4 miljardia euroa (vuoden 2008 hintatason mukaan). Tämä tarkoittaa 82 prosentin lisäystä hyväksytyyn 6,6 miljardin euron määrään nähden (vuoden 2008 hintatason mukaan). EU:n neuvoston vuonna 2010 hyväksymää

⁸ Komission tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle 4. toukokuuta 2010: ITER-hankkeen tilanne ja mahdollinen jatko (KOM(2010) 226 lopullinen).

⁹ Järjestyksessä 19. ITER-organisaation neuvosto, 16.-17. marraskuuta 2016. ITER-neuvosto on kansainvälisen ITER-organisaation hallintoelin.

¹⁰ Kiinan kansantasavalta, Intian tasavalta, Japani, Korean tasavalta, Venäjän federaatio, Amerikan yhdysvallat ja Euroopan unioni.

¹¹ ITER-neuvosto tarkisti hankkeen koko päivitetyn rakennusaikataulun "ensimmäisen plasman" välitavoitteen (2025) kautta ja Deuterium-Tritium -operaatioon saakka (2035), kuten kansainvälinen ITER-järjestö oli ehdottanut.

6,6 miljardin euron määrää (vuoden 2008 hintatason mukaan) käytetään nyt enimmäismääränä, jonka yhteisyritys voi käyttää vuoteen 2020 mennessä.

16. On syytä huomata, että rakennusvaiheen lisäksi yhteisyrityksen on rahoitettava ITERin toimintavaihetta vuodesta 2035 alkaen¹² sekä sen jälkeen ITERin deaktivoituvaihetta ja käytöstäpoistovaihetta. Yhteisyrityksen osuutta vuoden 2035 jälkeiseen toimintavaiheeseen ei ole vielä arvioitu. ITER-organisaation arvion mukaan yhteisyrityksen osuus deaktivoituvaiheesta on 95,54 miljoonaa euroa (vuoden 2001 hintatason mukaan) ja käytöstäpoistovaiheesta 180,2 miljoonaa euroa (vuoden 2001 hintatason mukaan)¹³.

17. Yhteisyrityksen ensimmäistä plasmaa koskevat ennusteet ovat yhteensopivat kansainvälisen ITER-järjestön hankeaikataulun kanssa, mutta aikaperspektiivi on määritetty aikaisimman tekniseltä kannalta mahdollisen ajankohdan perusteella¹⁴.

18. Komissio antoi kesäkuussa 2017 tiedonannon, joka käsitteli EU:n osuutta uudistetusta ITER-hankkeesta¹⁵. Komissio haki tiedonannolla Euroopan parlamentin tukea ja EU:n neuvoston valtuutusta sille, että komissio hyväksyy uuden perusuran¹⁶ Euratomin puolesta.

19. Uuteen perusuraan ei sisälly varautumista ennakoimattomiin tapahtumiin, mutta komissio katsoo tiedonannossaan, että enintään 24 kuukauden liikkumavara aikataulussa ja 10–20 prosentin liikkumavara budjetissa olisi asianmukainen¹⁷. Talousarvion enimmäismääräksi asetetun 6,6 miljardin euron määrän noudattamista varten toteutettuihin toimenpiteisiin kuului lisäksi se, että

¹² ITER-hankkeen toimintavaiheen odotetaan kestävän vuoteen 2037 saakka.

¹³ IC-19/07.2.1 *Proposal for the Updated Overall Project Cost (OPC)*, ITER-organisaation pääjohtaja organisaation neuvoston kokouksessa 16. ja 17. marraskuuta 2016.

¹⁴ Kuten riippumattoman tarkasteluryhmän viidennessä vuotuisessa arvioinnissa (31. lokakuuta 2016) ja F4E-yhteisyrityksen hankehallinnointipäällikön hallintoneuvostolle joulukuussa 2016 antamassa raportissa todetaan.

¹⁵ COM(2017) 319 final, 14.6.2017 (sekä tiedonantoon liittyvä komission yksiköiden valmisteluasiakirja SWD(2017) 232 final, 14.6.2017).

¹⁶ Euratomin osuus ei rajoita komission ehdotuksia eikä Yhdistyneen kuningaskunnan eroamisesta Euratomista ja vuoden 2020 jälkeisestä monivuotisesta rahoituskehyksestä käytävien neuvottelujen tuloksia.

¹⁷ COM(2017)319 final, 14.6.2017 (sekä tiedonantoon liittyvä komission yksiköiden valmisteluasiakirja SWD(2017) 232 final, 14.6.2017), V luku ”ITER: tie eteenpäin”.

kaikkien niiden komponenttien, jotka eivät ole olennaisen tärkeitä ensimmäisen plasman kannalta, hankintaa ja asentamista lykättiin. ITER-hankkeen rakentamisvaiheen johtamista ja valvontaa on onnistuttu parantamaan, mutta edelleen on olemassa riski, että kustannukset kasvavat ja hankkeen toteutus venyy verrattuna uuteen ehdotettuun perusuraan.

20. Yhdistynyt kuningaskunta ilmoitti 29. maaliskuuta 2017 Eurooppa-neuvostolle päätöksestään erota EU:sta ja Euratomista. Erojärjestelyjä koskevasta sopimuksesta neuvotellaan vastaisuudessa. Tällä voi olla suuri vaikutus yhteisyrityksen tulevaan toimintaan ja ITER-hankkeeseen.

Toimivan johdon ja hallintoelinten velvollisuudet

21. Toimiva johto vastaa SEUT:n 310–325 artiklan ja yhteisyrityksen varainhoitoasetuksen mukaisesti tilinpäätöksen laatimisesta ja esittämisestä kansainvälisesti hyväksytyjen julkisen sektorin tilinpäätösstandardien pohjalta sekä tilien perustana olevien toimien laillisuudesta ja asianmukaisuudesta. Tähän velvollisuuteen kuuluu suunnitella, ottaa käyttöön ja ylläpitää sisäisen valvonnan järjestelmä, jonka pohjalta on mahdollista laatia ja esittää tilinpäätös, jossa ei ole petoksesta tai virheestä johtuvaa olennaista virheellisyyttä. Toimivan johdon vastuulla on lisäksi varmistaa, että tilinpäätöksessä mainitut toiminnot, rahoitustoimet ja tiedot ovat niitä sääntelevien normien mukaisia. Yhteisyrityksen toimiva johto on viime kädessä vastuussa tilien perustana olevien toimien laillisuudesta ja asianmukaisuudesta.

22. Kun toimiva johto laatii tilinpäätöstä, sen vastuulla on arvioida yhteisyrityksen kykyä jatkaa toimintaansa. Toimivan johdon on tuotava tarvittaessa esiin toiminnan jatkuvuuteen liittyvät seikat ja laadittava tilinpäätös toiminnan jatkuvuuden periaatteen pohjalta.

23. Hallintoelinten vastuulla on valvoa organisaation tilinpäätösraportointia.

Tarkastajan velvollisuudet tilien ja niiden perustana olevien toimien tarkastamisen yhteydessä

24. Tilintarkastustuomioistuimen tavoitteena on saada kohtuullinen varmuus siitä, onko yhteisyrityksen tilinpäätöksessä olennaisia virheellisyyksiä ja ovatko tilien perustana olevat toimet lailliset ja asianmukaiset, ja antaa tarkastuksensa perusteella Euroopan parlamentille ja neuvostolle tai muille asianomaisille vastuuvapauden myöntäville viranomaisille tarkastuslausuma tilien luotettavuudesta sekä tilien perustana olevien toimien laillisuudesta ja asianmukaisuudesta. Kohtuullisella varmuudella tarkoitetaan korkeaa varmuustasoa. Kohtuullinen varmuus ei kuitenkaan ole tae siitä, että tarkastuksessa havaitaan kaikki olennaiset virheellisyydet ja noudattamatta jättämiset. Virheellisyydet ja noudattamatta jättämiset voivat johtua petoksista tai virheistä, ja niiden

katsotaan olevan olennaisia, jos niiden yksin tai yhdessä voisi kohtuudella odottaa vaikuttavan taloudellisiin päätöksiin, joita käyttäjät tekevät tilinpäätöksen perusteella.

25. Tarkastuksessa suoritetaan toimenpiteitä, joiden avulla hankitaan tarkastusevidenssiä tilinpäätökseen sisältyvistä luvuista ja siinä esitettävistä muista tiedoista sekä tilien perustana olevien toimien laillisuudesta ja asianmukaisuudesta. Toimenpiteiden valinta perustuu tarkastajan harkintaan ja arvioon siitä, kuinka suuri on riski, että petoksista tai virheistä johtuen tilinpäätökseen sisältyy olennaisia virheellisyyksiä tai että tilien perustana olevien toimien kohdalla on jätetty olennaisella tavalla noudattamatta Euroopan unionin lainsäädäntökehyksen vaatimuksia. Näitä riskejä arvioidessaan tarkastaja arvioi sisäisiä kontroleja, jotka ovat relevantteja tilinpäätöksen laatimisen ja sen oikein esittämisen sekä tilien perustana olevien toimien laillisuuden ja asianmukaisuuden kannalta. Tämän pohjalta tarkastaja suunnittelee olosuhteisiin nähden asianmukaiset tarkastustoimenpiteet, mutta tarkoituksena ei ole esittää lausuntoa sisäisten kontrollien vaikuttavuudesta. Tarkastukseen kuuluu myös sovellettujen tilinpäätösperiaatteiden asianmukaisuuden ja toimivan johdon esittämien kirjanpidollisten arvioiden kohtuullisuuden sekä tilien yleisen esittämistavan arvioiminen.

26. Tulojen alalla tilintarkastustuomioistuin tarkastaa komissiolta ja muilta sidosryhmiltä saadun tuen ja arvioi menettelyt, joilla yhteisyritys kerää palkkioita ja muita tuloja.

27. Menojen alalla tilintarkastustuomioistuin tarkastaa maksutapahtumat, kun menot ovat aiheutuneet ja ne on kirjattu ja hyväksytty. Tarkastus kattaa ennakkomaksuja lukuun ottamatta kaikentyyppiset (myös omaisuuserien hankintaan liittyvät) maksut siinä vaiheessa, kun maksu on suoritettu. Ennakkomaksut tarkastetaan, kun varojen vastaanottaja esittää tositteet siitä, että varat on käytetty asianmukaisesti, ja yhteisyritys hyväksyy tositteet ennakkomaksun tilinpidollisen selvittämisen yhteydessä joko samana vuonna tai myöhemmin.

28. EU:n varainhoitoasetuksen 208 artiklan 4 kohdassa säädetyn mukaisesti¹⁸ tilintarkastustuomioistuin on tätä kertomusta ja tarkastuslausumaa laatiessaan ottanut huomioon riippumattoman ulkopuolisen tarkastajan yhteisyrittöksen tilien osalta suorittaman tarkastustyön.

¹⁸ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU, Euratom) N:o 966/2012 (EUVL L 298, 26.10.2012, s. 1).

29. Jäljempänä esitettävät huomautukset eivät aseta tilintarkastustuomioistuimen lausuntoja kyseenalaiseksi.

TALOUSARVIO- JA VARAINHALLINTO

Varainhoitovuoden 2017 talousarvion toteuttaminen

30. Käytettävissä olevaan varainhoitovuoden 2017 lopulliseen talousarvioon sisältyi 589 miljoonaa euroa maksusitoumusmäärärahoja ja 865 miljoonaa euroa maksumäärärahoja. Maksusitoumusmäärärahojen käyttöaste oli 99,9 prosenttia ja maksumäärärahojen käyttöaste 96,3 prosenttia.

31. Talousarvion suunnitteluprosessissa oli vakavia puutteita, joiden seurauksena vuoden 2017 lopulliset määrärahatarpeet olivat huomattavasti varainhoitovuoden 2017 alkuperäiseen talousarvioon kirjattuja maksumäärärahoja suuremmat. Yhteisyrityksen hallintoneuvoston helmikuussa 2017 hyväksymät alkuperäiset toimintatalousarvion maksumäärärahat olivat 548,6 miljoonaa euroa. Vuoden 2017 lopulliset maksumäärärahatarpeet olivat 832,6 miljoonaa euroa, mikä merkitsee 51,8 prosentin kasvua alkuperäisiin maksumäärärahoihin nähden. Yhteisyritys on lisäksi arvioinut maksumäärärajavajeen olevan noin 150 miljoonaa euroa, mikä saattaa vaikuttaa varainhoitovuoden 2018 talousarvioon.

SISÄISET KONTROLLIT

32. Yhteisyritys ei ole ottanut johdonmukaisesti huomioon ylemmän johdon sidonnaisuuksista antamia ilmoituksia¹⁹.

33. Yhteisyrityksessä havaittiin merkittäviä puutteita sisäisissä valvonta- ja seurantamenettelyissä²⁰ keskeisen hallinnollisen henkilöstön rekrytointiin liittyen.

¹⁹ Hallintostandardi nro 3 (Eettiset ja organisaatiota koskevat arvot).

²⁰ Hallintostandardi nro 3 (Eettiset ja organisaatiota koskevat arvot) ja hallintostandardi nro 4 (Henkilöstöresurssit).

34. Unionin yleinen tuomioistuin kumosi vuonna 2018 kaksi yhteisyrityksen tekemää palvelukseenottopäätöstä rekrytointimenettelyyn liittyneiden sääntöjenvastaisuuksien takia²¹. Yhteisyritys haki päätökseen muutosta huhtikuussa 2018.

35. Yhteisyrityksen sisäisissä viestintästrategioissa oli huomattavia puutteita²², joiden seurauksena se ei kyennyt varmistamaan, että organisaation sisällä jaettiin asianmukaista tietoa käytöstapoistovaiheen arvioiduista kustannuksista. Näin ollen yhteisyritys ei merkinnyt aiempien vuosien tilinpäätöksiin varausta näitä kustannuksia varten²³.

Tilintarkastustuomioistuimen IV jaosto on tilintarkastustuomioistuimen jäsenen Neven Matesin johdolla hyväksynyt tämän kertomuksen Luxemburgissa 2. lokakuuta 2018 pitämässään kokouksessa.

Tilintarkastustuomioistuimen puolesta

Klaus-Heiner LEHNE

presidentti

²¹ Euroopan unionin yleisen tuomioistuimen 25. tammikuuta 2018 tekemä päätös asiassa T-561/16: Valintamenettely F4E/CA/ST/FGIV/2015/001.

²² Hallintostandardi nro 15 (Tiedotus ja viestintä).

²³ Varauksen määrän arvioitiin olevan 85,2 miljoonaa 31. joulukuuta 2017.

Aiempina vuosina esitettyjen huomautusten seuranta

Vuosi	Tilintarkastustuomioistuimen huomautus	Korjaavan toimenpiteen tilanne (Toteutettu / Kesken / Tekemättä)
	<u>HUOMAUTUKSET TALOUSARVIO- JA VARAINHALLINNOSTA</u>	
	<i>Tilinpäätöksen esittäminen</i>	
2015	Tilinpäätöksen liitetietojen 4.3.1.1. kohta: taulukko ja tiedot Taulukosta ”Kansainvälisen ITER-organisaation kanssa tehdyt ITER-hankintajärjestelyt” käyvät ilmi toteutetut hankintajärjestelyt (sarake 3) ja tähän mennessä maksetut hankintajärjestelyt (sarake 4). Taulukosta ei kuitenkaan käy ilmi, mihin asti käynnissä olevissa urakoissa on tosiasiasa päästy. Vuoden 2015 tilinpäätöksessä F4E täydensi näitä tietoja seuraavasti: kesken olevaa työtä koskevassa arvioissa otettiin huomioon hankintamenettelyihin liittyviä sopimuksia koskevien menojen kokonaismäärä, ja lisäksi esitettiin kaavio, josta käy ilmi, onko kunkin kansainvälisen ITER-organisaation kanssa tehdyn hankintajärjestelyn välitavoitteet saavutettu. Vuoden 2015 tilinpäätöksessä esitetystä arviosta huolimatta esitystapaa on edelleen kehitettävä, jotta yhteisyrityksen tähän asti toteuttamien toimintojen tilanteesta ja arvosta saataisiin täsmällisempiä tietoja.	Kesken
	<u>HUOMAUTUKSET YHTEISYRITYKSEN VALVONTAJÄRJESTELMIIN SISÄLTYVISTÄ KESKEISISTÄ KONTROLLEISTA</u>	
2015	Yhteisyritys kehittää edelleen kaikkia operatiivisia sekä rahoitus- ja budjetointitietoja varten keskitettyä ja yhdenmukaista hallinnointijärjestelmää, jonka avulla voidaan seurata	Toteutettu

Vuosi	Tilintarkastustuomioistuimen huomautus	Korjaavan toimenpiteen tilanne (Toteutettu / Kesken / Tekemättä)
	ja valvoa säännöllisesti arvioita, kuluja ja poikkeamia. Hallintoneuvosto hyväksyi 8. ja 9. kesäkuuta 2015 pitämässään kokouksessa johtajan ehdotuksen, jonka mukaan toiminnanohjausjärjestelmä (ERP) toteutetaan kahdessa vuodessa.	
2015	Kansainvälisen ITER-organisaation kanssa keskustellaan järjestelmästä, jonka avulla saadaan tietoa toimien täytäntöönpanoasteen arvosta (ansaitun arvon hallinta) Tarkoituksena on parantaa varoja koskevien välitavoitteiden jakautumista hankintajärjestelyjen aikana.	Kesken
	<i>Operatiiviset hankinnat ja avustukset</i>	
2015	<p>Kaikista vuonna 2015 käynnistetyistä 84 operatiivisesta tarjouskilpailumenettelystä 45 prosenttia oli neuvottelumenettelyjä (58 prosenttia vuonna 2014). Vaikka yhteisyritys vähensi vuonna 2015 neuvottelumenettelyjen prosenttiosuutta, sen on edelleen pyrittävä lisäämään operatiivisten hankintamenettelyjensä kilpailuttavuutta. Avustusten osalta ehdotuksia saatiin pyyntöä kohti keskimäärin 1,4.</p> <p>Tarkastustulokset: Vuonna 2017 käynnistetyistä 47 operatiivisesta tarjouskilpailumenettelystä 47 prosenttia oli yhä neuvottelumenettelyjä (2016: 45 %). Yhteisyritys käynnisti vuonna 2017 aloitteita, joiden tavoitteena oli vähentää neuvottelumenettelyjen prosenttiosuutta. Sen on kuitenkin edelleen pyrittävä lisäämään operatiivisten hankintamenettelyjensä kilpailuttavuutta. Avustusten osalta ehdotuksia saatiin pyyntöä kohti keskimäärin 1.</p>	Kesken

Vuosi	Tilintarkastustuomioistuimen huomautus	Korjaavan toimenpiteen tilanne (Toteutettu / Kesken / Tekemättä)
	<u>MUUT SEIKAT</u>	
	<i>Oikeusperusta</i>	
2015	F4E:n hallintoneuvosto muutti lopulta 2. joulukuuta 2015 varainhoitoa koskevia säännöksiään ja niiden soveltamissääntöjä uuden EU:n varainhoitokehyksen mukaiseksi. Euroopan komissio antoi helmikuussa 2016 myönteisen lausunnon tarkistuksista, jotka F4E oli sisällyttänyt varainhoitoa koskeviin säännöksiinsä, mutta pyysi yhteisyritystä harkitsemaan, voisiko se tarkentaa niitä soveltamissääntöjensä säännöksiä, jotka liittyvät poikkeamiin EU:n varainhoitoasetuksesta ja 208 artiklassa tarkoitettuihin elimiin sovellettavasta varainhoidon puiteasetuksesta.	Toteutettu
	<i>Teollis- ja tekijänoikeudet ja teollisuuspolitiikka</i>	
2015	Yhteisyrityksen hallintoneuvosto hyväksyi 27. kesäkuuta 2013 päätöksen fuusioenergia-alan teollisuuspolitiikan ja teollis- ja tekijänoikeuksia koskevan politiikan toteuttamisesta sekä tietojen levittämisestä. Yhteisyritys on laatinut hankintastrategiaa koskevan asiakirjan kutakin hankintatoimea varten. Yhteisyritys on laatinut kunkin hankintatoimen tulosaineiston omistusoikeuden osalta hankintastrategian täytäntöönpanon seurantaan käytettävän tarkistuslistan.	Toteutettu
	Näiden toimintapolitiikkojen täytäntöönpanoa koskeva vaikutustenarviointi on parhaillaan käynnissä.	Kesken

Vuosi	Tilintarkastustuomioistuimen huomautus	Korjaavan toimenpiteen tilanne (Toteutettu / Kesken / Tekemättä)
	<u>SISÄISET KONTROLLIT</u>	
	Petostentorjuntastrategia	
2016	Yhteisyrityksen hallintoneuvosto hyväksyi kesäkuussa 2015 petostentorjuntastrategian ja vastaavan toimintasuunnitelman. Suurin osa toimista toteutettiin vuonna 2016. Yhteisyritys ei ole kuitenkaan perustanut erityistä välinettä, jolla helpotettaisiin hankintamenettelyihin liittyvien yhteisyrityksen toimien seurantaa, erityisesti niiden toimien kohdalla, jotka liittyvät menettelyjen riskienarviointi-, arviointi-, neuvottelu- ja ratkaisuvaiheisiin.	Kesken

YHTEISYRITYKSEN VASTAUS

31. F4E on samaa mieltä havainnosta. On huomattava, että Euratom laati lisätalousarvion, ja sen tuen ansiosta tällä vuoden 2017 maksumäärärahavajeella ei ollut vaikutusta siihen, miten F4E täyttää velvollisuutensa toimittajia kohtaan.

Maksuennusteiden sisäinen järjestelmä on suunniteltu kokonaan uudestaan ja yhdistetty uuteen varainhoidon hallintajärjestelmään, Ecosysiin. Myös hankeryhmien ja sopimuksia hallinnoivan hankintayksikön välistä vuorovaikutusta on parannettu.

Koska ennusteiden laatiminen on edistynyt, F4E vahvistaa, että noin 150 miljoonan euron suuruinen maksumäärärahavaje vaikuttaa myös vuoden 2018 talousarvioon. EU:n vuoden 2018 yleisessä talousarviossa on käsiteltävänä siirtoa koskeva pyyntö, jotta Euratomin maksuosuutta F4E:lle voidaan kasvattaa näiden lisätarpeiden täyttämiseksi.

Vuoden 2019 talousarvioesitystä koskeva pyyntö ja seuraavien talousarvioiden ennusteet on jo arvioitu uudelleen edistyneen ennustusmenetelmän perusteella ja uuden suunnittelu- ja raportointityökalun, Ecosysin, avulla.

32. F4E parantaa nykyistä sisäistä menettelyään ylimmän johdon sidonnaisuuksista antamien ilmoitusten seurannassa. Tämä parannus tarkoittaa, että asiaankuuluvat arvioijat, muun muassa hallintoneuvoston puheenjohtaja F4E:n johtajan tapauksessa, tarkastavat yleisiin ilmoituksiin sidonnaisuuksista tai muihin ilmoituksiin eturistiriidoista tehtävät päivitykset.

33. F4E parantaa menettelyä ja valintamenettelyä parhaillaan toteutettavan kehityshankkeen avulla. Siinä yhteydessä F4E vahvistaa menettelyllisiä näkökohtiaan, jotta niissä otettaisiin huomioon tilintarkastustuomioistuimen huomautukset sekä sisäisen valvonnan ja palvelukseenottomenettelyn laadun parantamisen tavoite.

34. F4E haluaisi tehdä vuonna 2018 F4E:n yhden valintamenettelyn kumoamisesta tehdyn tuomioistuimen päätöksen osalta selväksi, että sen on pitänyt panna päätös täytäntöön mutta se on myös tehnyt siitä valituksen. On huomattava, että tässä asiassa esitettiin kanne myös Euroopan oikeusasiamiehelle, joka katsoi valituksen perusteettomaksi ja teki asiassa päätöksen F4E:n hyväksi.

35. Tilintarkastustuomioistuimen kanssa tehdyn sopimuksen mukaisesti F4E on merkinnyt varauksen käytöstäpoistokustannuksia varten vuoden 2017 tilinpäätökseensä.

F4E aikoo puuttua sisäisen viestintänsä puutteisiin seuraavien toimenpiteiden avulla:

- F4E:n sisäistä prosessia ”Vuotuinen tilinpäätös – varainhoitovuoden avaaminen/sulkeminen” päivitetään, jotta voidaan selkeyttää tietoja, joita tarvitaan tilinpäätöstä varten varausten ja vastuusitoumusten osalta. Erityisesti hankehallinto-osaston ja budjettiryhmän osalta pyydetään vuotuinen päivitys, joka koskee käytöstäpoiston ja uudelleenkäyttöönnoton kustannusten sekä kaikkien muiden tilinpäätökseen mahdollisesti vaikuttavien tapahtumien tai tietojen tilannetta.

Fusion for Energy

- Ylin johto (ja pääasiassa kaupallisen osaston päällikkö) toimittaa F4E:n tilinpitäjälle kaikki tarvittavat tiedot ja erityisesti hallinnon neuvoa-antavan komitean ja ITER-neuvoston päätökset.

Aiempina vuosina esitettyjen huomautusten seuranta

2015 – Tilinpäätöksen esittäminen

F4E käyttää tällä hetkellä ITER-luottoa ansaitun arvon hallinnan järjestelmänään. Välitavoitteiden seurannan ja suuntausten analysoinnin ohella se on yksi menetelmä yhteisyrityksen toimien edistymisen seuraamiseen.

Vuoden 2017 lopussa hallintoneuvosto nimitti työryhmän, jonka tehtävänä on määrittää aiempaa parempi tapa raportoida F4E:stä sekä määrittää soveltuva ansaitun arvon hallinnan järjestelmä. Työ on käynnissä, ja työryhmän puheenjohtajan on määrä kertoa edistymisestä työryhmän kokouksessa heinäkuussa 2018.

2015 – Huomautukset yhteisyrityksen valvontajärjestelmiin sisältyvistä keskeisistä kontroleista

Toinen kohta: ITER-organisaation kanssa käynnistettiin hankinnan ohella luottoprofiilin päivitys, jotta se saataisiin lähemmäksi eri hankevaiheissa (esim. suunnittelu, valmistus, toimitus, asennus) tehtävän todellisen työn arvoa. Työssä on ollut joitakin viivästyksiä, ja uusimman ennusteen mukaan toimi on määrä saada päätökseen vuoden 2018 joulukuun lopussa.

2015 – Operatiiviset hankinnat ja avustukset

Huolimatta uusista viestintä- ja tiedonlevitystoimista, joita on toteutettu erityisesti uuden varainhoitoasetuksen integroinnin yhteydessä, neuvottelumenettelyjä koskevat luvut pysyivät vuonna 2017 samoina kuin edellisinä vuosina (47 prosenttia kokonaismäärästä vuonna 2017 verrattuna 49 prosenttiin vuonna 2016, 45 prosenttiin vuonna 2015 ja 58 prosenttiin vuonna 2014).

On kuitenkin pantava merkille, että enemmistö näistä menettelyistä oli arvoltaan vähäisiä, alle direktiivin julkaisukynnyksen jääneitä neuvottelumenettelyjä ja ne olivat täysin F4E:n varainhoitoa koskevien säännösten mukaisia. Näiden arvoltaan vähäisten neuvottelumenettelyjen pitkän aikavälin keskiarvo on noin 40 prosenttia F4E:n vuosittaisesta sopimusmäärästä mutta alle yhden prosentin vuosittaisista maksusitoumusmäärärahoista.

Neuvottelumenettelyjen käyttö näissä tapauksissa (F4E:n varainhoitoa koskevien säännösten mukaisissa rajoissa) vastaa moitteetonta varainhoitoa koskevaan huoleen, koska F4E pystyy näin lyhentämään sopimuksentekoaikaa, reagoimaan aiempaa nopeammin hankkeen tarpeisiin ja keskittymään entistä tehokkaammin sisäisten resurssien käyttöön arvoltaan suurissa hankinnoissa. Siksi F4E katsoo, että arvoltaan vähäisten neuvottelumenettelyjen vähentämiseksi edelleen ei tarvita toimenpiteitä, koska varainhoitoasetuksen periaatteita ja säännöksiä noudatetaan edelleen.

Muut neuvottelumenettelyt olivat tyypillisesti arvoltaan suurempia sopimuksia (noin viisi prosenttia menettelyjen pitkäaikaisena keskiarvona), ja ne kuvastavat F4E:n monimutkaista ja innovatiivista toimintaympäristöä. Fuusioteknologiemarkkinat ovat luonteeltaan sellaiset, että monissa tapauksissa jäsenvaltioissa tai koko maailmassa on hyvin vähän kapasiteettia. Tämä johtaa usein vähäiseen kilpailuun, duopoleihin/monopoleihin tai jopa siihen, ettei tarjouspyyntöihin osallistuta.

F4E on vuodesta 2012 lähtien tehostanut tiedonlevitystoimia, mutta sen operatiivisiin tarjouspyyntöihin on siitä huolimatta osallistuttu toivottua vähemmän. Perussy F4E:n mielestä ei ole näkyvyyden puute vaan ennemminkin F4E:n hankintojen satunnaisuus ja erityisyys. Euroopan muiden suurten tiedeinfrastruktuurien ostajien kanssa käytyjen keskustelujen perusteella F4E:n johtopäätöksenä on, että laajoihin tiede- ja teknologiahankkeisiin liittyvä toiminta on luonteeltaan sellaista, että vähäinen kilpailu on valitettava tosiseikka, johon yksi hankintaviranomainen ei voi juurikaan vaikuttaa. Muut samanlaisia hankkeita Euroopassa hallinnoivat hankintaviranomaiset ovat päätyneet samaan johtopäätökseen.

Siksi F4E perusti vuoden 2016 aikana foorumin, johon kuuluvat useimmat samanlaiset huipputeknologian urauurtavat ja laajensa ensimmäiset hankkeet Euroopassa. Tässä foorumissa erilaiset organisaatiot, joilla on hankkeissaan samanlaisia haasteita (erityisesti teollisuuden vähäisen sitoutumisen ja osallistumisen osalta), alkoivat tehdä yhteistyötä, jotta näitä haasteita voidaan käsitellä aiempaa koordinoitummin ja tehokkaammin. Yksi foorumissa esitetyistä keskeisistä ajatuksista on edistää suurten tiedehankkeiden sisämarkkinoita, jotka ovat aiempaa vakaampia ja laajempia ja siten yritysten kannalta entistä houkuttelevampia.

Foorumin ensimmäinen teollisuudelle suunnattu tapahtuma järjestettiin vuoden 2018 helmikuun lopussa Tanskassa. Siihen osallistui 1 037 edustajaa 530 yhtiöstä ja julkisesta organisaatiosta 29 maasta. Teollisuuden ja julkisen sektorin osallistujilta tapahtuman jälkeen saatu palaute oli erittäin myönteistä. Vuoden 2018 kesäkuussa osallistujat (F4E, ESA, ESO, CERN, EMBL, ESRF, ESS, XFEL, ILL) hyväksyivät äänestyksessä yksimielisesti ehdokkuudet toisen suur tapahtuman järjestämiseksi vuonna 2020. Samoin hyväksyttiin foorumin jäsenyyden laajentaminen muihin Euroopan etua koskeviin organisaatioihin, joilla on samanlaisia laaja-alaisia huipputeknisiä hankkeita.

2015 – Immateriaalioikeudet ja teollisuuspolitiikka

Toinen kohta: F4E on tehnyt aktiivista yhteistyötä riippumattoman talouspolitiikan konsulttitoimiston, Trinomics and Cambridge Econometricsin, kanssa. Toimisto on tehnyt Euroopan komissiolle tutkimuksen ITER-toiminnan vaikutuksesta EU:ssa. Tutkimus saatiin päätökseen vuoden 2018 huhtikuussa. Sen tärkeimmistä tuloksista esitetään yhteenveto jäljempänä.

- F4E:n teollisuuspolitiikan tehokkuutta koskevien huolien osalta ekonometrisen mallintamisen tulokset osoittavat, että ITER-menojen avulla on luotu vuosina 2008–2017 noin 34 000 työpaikkaa. Myönteinen vaikutus jatkuu tulevaisuudessa siihen asti, että ITER on rakennettu loppuun.

Kun ITER:n taloudellista tulosta ja työpaikkojen luomista verrataan vaihtoehtoiseen EU:n menoskenaarioon (jossa menot jakautuvat neutraalisti kaikille talouden aloille), arvioidaan, että ITER tuottaa vuosina 2008–2030 EU:n jäsenvaltioille yhteensä 586 miljoonan euron nettoansiot.

- Henkisen omaisuuden ja tiedon levityksen osalta tutkimuksessa todetaan, että edellä mainittuja nettohyötyjä voivat huomattavasti lisätä spin off -yritykset ja muut innovaatiot, joita ITER:n parissa työskentelevät ja uusia teknologioita ja tuotteita kehittävät yritykset saavat aikaan. Mallintamisen tulokset ovat alustavia, mutta niiden

mukaan taloudellinen vaikutus kasvaa vielä ainakin 25–60 prosenttia näiden vaikutusten ansiosta.

Jotta näistä lisävaikutuksista saadaan mahdollisimman paljon etua, tutkimuksessa ehdotetaan, että ITER-hankkeeseen liittyviä teknologiansiirtotoimia olisi vahvistettava. Sekä Euroopan ydinfysiikan tutkimusjärjestöstä (CERN) että Euroopan avaruusjärjestöstä (ESA) saadut kokemukset osoittavat, että tehokkaan teknologiansiirtojärjestelmän perustaminen vie aikaa, mutta se on olennaisen tärkeää julkisten investointien vaikutuksen edistämiseksi.

F4E oli jo vuoden 2017 aikana käynnistänyt alustavat toimet teknologiansiirto-ohjelman perustamiseksi yhteistyössä EUROfusionin kanssa ESA:n mallin mukaisesti. Tämän ohjelman ensimmäisen vaiheen on määrä käynnistyä vuoden 2018 aikana.

2016 – Petostentorjuntastrategia

Petostentorjuntastrategiastaan vuoden 2018 helmikuussa saamansa suosituksen 3.5 perusteella F4E on ottanut käyttöön omat indikaattorit hankintojen petosriskejä varten: Hälytykset: Hälytysluettelon tarkoituksena on määrittää F4E:n hankintatoimille ominaiset indikaattorit tarjousten ominaisuuksien, markkina-analyysin ja hankintajärjestelmien perusteella, jotta hankintaan osallistuvaa henkilöstöä voidaan valistaa hankintaprosessissa tarkastettavista keskeisistä kohdista.

Indikaattoriluettelon katsottiin olevan ennakoedellytys tietoteknisen petostentorjuntatyökalun kehittämiseksi. Työkalun tarkoituksena on helpottaa F4E:n toimien seuranta hankintamenettelyissä. Vuoden 2018 tammikuussa kuitenkin tehtiin arviointi kaikki tarvittavat toiminnot tarjoavan työkalun kehittämisen monimutkaisuudesta. Siinä kävi ilmi, että se olisi liian raskas F4E:lle yksittäisenä EU:n virastona.

Siksi harkittiin muita yksinkertaisempia ja nopeampia ratkaisuja, jotka kuitenkin takaisivat riittävän varmuustason. F4E päättikin laatia sisäisen petostentorjunnan tarkastuslistan hankintapetosten riski-indikaattorien – hälytysten – luettelonsa perusteella. Petostentorjunnan tarkastuslista on hyväksytty toukokuussa 2018, ja se on tullut voimaan 1. heinäkuuta 2018. Täydellisen avoimuuden takaamiseksi tarkastuslistan täyttää ja allekirjoittaa soveltuvin osin vähintään kaksi kertaa hankinnan elinkaaren aikana (sopimuksen teon ja sopimuksen päättämisen vaiheessa) toisistaan riippumatta kaksi eri toimijaa eli hankkeen tekninen vastaava ja sopimus- ja hankintavastaava. Tarvittaessa kuka tahansa F4E:n työntekijä voi käyttää tarkastuslistaa hälytyksen tekemisessä missä tahansa hankinnan elinkaaren vaiheessa. Tarkastuslistaa ollaan nyt ottamassa käyttöön F4E:n sisäisissä prosesseissa samanaikaisesti kaikkien muiden hankintojen parantamiseen tähtäävään hankkeeseen liittyvien muutosten kanssa.